

MALOMBRA: RUHSAL BÖLÜNMEŞLÜK VE MİSTİK DÜŞÜNCE

İlhan KARASUBAŞI*

Öz

İtalyan Romantizminin önde gelen yazarlarından biri olan Antonio Fogazzaro'nun "Malombra" adlı yapıtı Batı dünyasında çok iyi bilinmektedir. Özellikle psikolojik roman alanında eserler veren dönem yazarlarınca incelenen "Malombra" adlı yapıt, diğer benzerleri gibi mükemmel bir kurguya sahip olmasa da, yazarın gençlik yıllarına ilişkin ipuçları ve karakter analizleri yapıtta önemli bir yer tutmaktadır. Yapıtın başkahramanı Marina yaşadığı bunalım ve ruhsal parçalanma nedeniyle mistik düşüncelere dalmış ve bunları yaşantısında yansıtmaya başlamıştır. "Malombra" adlı yapıt Avrupa'da Dekadentizm ve Sembolizmin habercisi olarak kabul edilebilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Fogazzaro, Malombra, Ruhsal Parçalanma, Marina, İtalyan Romantizmi

Abstract

The work titled "Malombra" of Antonio Fogazzaro, one of the most famous writers of the Romantic Italian literature is well known in the Western Literature. Even though "Malombra" doesn't have a perfect structure like other similar Works, it occupies a very important place thanks to traces regarding the youth period and character analysis. Marina, the primordial character of the work, falls in to mystique thoughts because of the spiritual fragmentation and shows the effects in her life. "Malombra" can be considered the Pioneer of the Decadentism and Sybolism in Europe.

Keywords: Fogazzaro, Malombra, Spiritual Fragmentation, Marina, Italian Romanticism

* Yrd. Doç. Dr. İlhan Karasubaşı, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ksubasi@ankara.edu.tr

1842 yılında İtalya'nın kuzeyinde bulunan Vicenza kentinde dünyaya gelen Antonio Fogazzaro, yine doğduğu kentte 1911 yılında yaşama gözlerini yummuştur.

Hukuk alanında öğrenim gördükten sonra, edebiyat hayatına şiir yazarak başlayan Fogazzaro, yaşamı süresince, özellikle doğduğu kent Vicenza başta olmak üzere, birçok idari görev üstlenmiştir. Bu çalışmalarının yanı sıra 1881 yılına gelindiğinde ilk romanı olan "Malombra"yı (İtalyanca sözcük Malombra; male-kötü ve ombra-gölge sözcüklerinden oluşturulmuştur) yayımlamıştır.

Yazarda hem dini hem mistik duyguların bir arada olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilen "Malombra" adlı roman Fogazzaro'nun psikolojik roman alanında ün kazanmasında önemli rol oynamıştır.

"Malombra" adlı yapıt Fogazzaro'nun gençlik yıllarının bir yansıması gibidir. Ancak buna rağmen "Malombra" ile yazarın yaşantısı arasında doğrudan bir iz bulmak oldukça zordur. Çünkü yazar hayat deneyiminden ziyade, ruhsal sıkıntılarını ve din-mistisizm-gerçek yaşam arasındaki bölünmüşlüğü yapıta yansıtmıştır.

Yapıtın temelini yazarın gerçek yaşamdan esinlenerek işlediği karakterler, görünenle görünmeyen bir arada bulunduğu, dini düşüncenin ve mistisizmle bir arada kullanıldığı usta bir kurgu oluşturur.

Yapıtın başkahramanı Marina gençliğinin ve güzelliğinin yanı sıra, büyük bir ruhsal bunalımdadır ve bunalımın etkilerinin Marina'nın akıl sağlığında da yansımaları vardır.

Marina'nın ruhsal ve psikolojik bunalımının farkında olan amcası onu adeta yaşadığı büyük eve hapsetmiş ve dış dünyayla bağlantısını engellemiştir. Bu nedenle Marina zamanının neredeyse tümünü evin içerisinde, ara sıra, kısa süreliğine evin büyük bahçesinde tek başına geçirmektedir.

Bir gün Marina odasında, dolabında bulunan gizli bir bölmede, ufak bir kağıdın üzerine yazılmış küçük notlar, bir eldiven ve bir tutam saç bulur. Notların, eldivenin ve saçın sahibi o evde 1700'lü yıllarda yaşamış olan kont Emanuele d'Ormeno'nun eşi Cecilia Varrega'dır.

Cecilia kağıdın üzerine umutsuzca aşık olduğu adamın, yani Renato'nun adını, aşkı uğruna çektiği acıları, ümitsizliklerini ve öldükten sonra, bir gün, yeniden doğarak ikinci hayatında yine aynı evde yaşayacağını, ikinci hayatındaki bedenini ona ait olduğunu anlamak ve kanıtlamak için ise gizli bölmeye koyduğu eldiveni eline takarak deneyeceğini, bıraktığı saç tutamının rengiyle kendi saçının rengini kıyaslayacağını yazmıştır.

Cecilia'nın yeniden bir hayat ve tekrar doğmayı istemesinin en büyük nedeni ona acı çektiren ve hayatına son vermesi için baskı yapan d'Ormeno ailesinden intikam almak istemesidir (Scotti, 1982:77).

Buldukları ve okudukları karşısında akli karışan Marina, bir an Cecilia'nın kendisinin bedeninde yeniden doğduğuna inanır. Şüphesini gidermek için tek eldiveni dener ve eldiven eline kendi eldiveniymişçesine oturur. Bunun bir rastlantı olduğuna inanan Marina daha da emin olmak için eline saç tutamını alır ve kendi saçının yanına koyarak aynada kendini inceler. Cecilia'nın bıraktığı saçın rengi ve dalgası Marina'nın saçlarıyla aynıdır. Kafası iyice karışan Marina her şeyi bir kenara bırakır ve bütün olup bitenlerin saçma bir rastlantı olduğuna kendini inandırmaya çalışır (Fogazzaro, Malombra, 1965:35).

Kısa bir süre sonra Marina'nın yaşadığı büyük eve Marina ile uzun süredir yazdığı kitaplarla ilgili olarak mektuplaşan Corrado Silla adlı yazar gelir. Silla, Marina için ilk günlerde yalnızlık içinde yaşadığı hayatında bir dost olurken, söz konusu dostluk kısa sürede aşka dönüşür. Bu arada Marina sanrılar görmeye başlar. Gördüğü sanrılar Cecilia'nın hayatından kesitler gibidir, gün geçtikçe gerçekte Cecilia olduğuna inanmaya başlayan Marina, sonunda Cecilia'nın ruhunu taşıdığına inanır (Scotti, 1982:79).

Kendi yaşamını Cecilia'nın yaşamıyla özdeşleştirmeye başlayan Marina, amcası Kont d'Ormeno'yu, Cecilia'nın Kont Emanuele d'Ormeno'yu gördüğü gibi, mutsuzluğunun kaynağı olarak görmeye başlar ve ondan ve tüm d'Ormeno ailesinin fertlerinden almak istediği intikamı Cecilia'nın adına almaya karar verir (Fogazzaro, 1962:45).

Yazar Corrado Silla da Marina'nın duygularına karşılık verir ve aralarında tutkulu bir aşk başlar. Silla'nın kişiliğinde Antonio Fogazzaro'nun yansımaları görmek mümkündür (Scotti, 1982:79). Fogazzaro hayatında duygu ve tutkularını her zaman dizginlemiştir. Silla'nın kişiliğinde ise bu sınırlamalarını, gerçekte olmasa bile, ortadan kaldırarak kendini özgür kılmaya çalışmaktadır.

Silla ve Marina arasında filizlenen aşk devam ederken, Marina'nın kız arkadaşı da Silla'ya aşık olur. Bununla birlikte Marina'nın baba tarafından kuzeni Nepo da Marina'dan hoşlanmaya başlar.

Yaşanan durum da aslında Fogazzaro'nun hayatında yaşadığı bunalım ve ikilemin bir göstergesidir. Silla ve Marina tutkuları, sınırsız aşkı simgelerken, Edith ve Nepo akli ve sağduyuyu temsil eder.

İntikam düşüncesine yenik düşen Marina/Cecilia, d'Ormeno ailesini yok etme planları kurarken bu planını uygulamaya geçirmek için ilginç bir

fırsatla karşılaşır. Önceleri Marina'dan sadece hoşlanan kuzeni Nepo ona aşık olur ve aşkı ilan eder. Kuzeni Nepo'yu bir araç olarak kullanmaya ve bu sayede tüm d'Ormeno ailesini küçük düşürmeyi intikamının bir parçası haline getirmeye karar veren Marina/Cecilia, Nepo ile adeta oynamaya başlar.

İntikam duygusuyla aklını yitirme noktasına gelen Marina, sınırsız ve kontrolsüz davranışlarıyla amcası Kont Cesare'nin ölümüne sergilediği neden olur. Nepo ile alay eder ve Cecilia'nın intikamını aldığı düşünmeye başladığı sırada Cecilia gibi, kendi elleriyle intihar eder.

Ünlü eleştirmen Eugenio Donadoni "Malombra" ve Fogazzaro'nun kullandığı kadın figürüne ilişkin şunları söylemiştir:

Duygusal, duygu ve tutkularını sınırlamayan Corrado Silla Antonio Fogazzaro'nun idealize edilmiş kendi tasviridir. Silla Marina'yı çok sevmesine karşın, onunla mutlu olmayı ve evlenmeyi başaramamıştır. Fogazzaro'nun şiirlerinde ve romanlarında kullandığı kadın figürü, seven erkeğe hep gelecek yaşamda birlikte mutlu olunacağını ifade eder. Bu durum Fogazzaro'nun da ruh haliyle örtüşmektedir. Kendisi mutluluğu, onu yaşamak için uygun zaman gelir düşüncesiyle, her zaman ertelemiştir (Donadoni, 1939:45.)

Silla ile benzer düşünceler paylaştığını bizzat Fogazzaro yayımlanmamış el yazmalarında da dile getirmiştir:

O dönemde içimde bir güvensizlik ateşi ve tutkularımdan beslenen bir ateş vardı: dönem dönem korku ve endişe dolu anlar yaşıyor ve ruhumda yanan ateş duygularıma yansıyor. Ben yoluma düşse kalka devam etmeye çalışıyor ve kendimi bu duruma düştüğüm için aşağılıyordum. Tanrı'dan beni kötülüklerden uzaklaştırıp arındıracak soylu bir aşk istiyordum (Fogazzaro'nun Yayımlanmayan Otobiyografik El Yazmalarından).

Fogazzaro'nun kendisiyle özdeşleşen Silla karakteri duygulu tutkulu bir gençti. Duygusal olarak karmaşık duygu ve düşünceler yaşıyor ve bu duygu ve düşüncelerini hayatına yansıtıyordu. Bu nedenle tanıdığı bir çok kadına aşık olamadan onları kendinden uzaklaştırmıştı.

Fogazzaro da düşsel olarak sevmeye, aşık olmaya hazırды. Aşklarında her zaman onu Doğru'ya, Güzel'e ve İyi'ye sevk edecek kadını arıyordu. Ama bu arayış onu hayatı boyunca mutsuz kılacaktı:

Yüreğim, bedenim insana özgü tüm tutkuları yaşıyor ve hissediyor. Ruhum beni göğe çağıran Tanrı'yı hissediyor ve duyuyor. Ama benim ruhum saf temiz sevgiye muhtaç. Bu düşünceler ve iç dünyamı karartan yalnızlık beni tanrısız, amaçsız, sanatsız hayatımda karanlık noktaların egemen olduğu bir duruma sokuyordu. Keşke Marina Malombra'nın okuduğu satırlarda söz konusu olan Silla'nın adı yerine benim adımı okuyabilmesini sağlayabilsem (akt. Scotti, 1982, 80).

Fogazzaro'nun kendini ifade ettiği sözlerin benzerini Silla da sarf etmiştir:

Marina Malombra ile aşk benim için iç dünyamda yaşadığım bir savaştır. Düşüncelerimi her zaman yönlendirmeyi bilemeyen arzularım ise gençlik yıllarımdan itibaren çelişki içinde olmama neden oldular. Bu yalnızca davranışlarıma yansıyan bir durum değil, iç dünyamda da her zaman acıyla kavruluyorum (Fogazzaro, 1994:110).

Fogazzaro hayatının bir çok anında onu sevgisiyle iyiliğe, saflığa sevk edecek bir kadına aşık olmasını sağlaması için yakarmıştır. Din ve ruh Fogazzaro için gerçek ve mistisizm gibidir. Yakarışları esnasında Tanrı'nın canını bir an önce almasını istemiş, Tanrı'nın buyruğuna karşı geldiğini bildiği için kendini suçlamıştır:

Tanrım bu günahkar düşüncelerim ve senin buyruğuna karşı gelerek hayatımı sonlandırmanı istediğim için beni affet. Beni affedeceğini biliyorum, her ne kadar hayatımı sonlandırmanı istediysen de, intihar etmeyi, senin bahsettiğin hayatı sonlandırmayı aklıma bile getirmek istemedim (akt. Scotti, 1962: 83).

Marina Malombra'nın düş dünyasında Cecilia ile ilgili beliren sanrı ve düşüncelerin benzerini Fogazzaro, gerçek hayatında, Tanrı ile kurduğunu varsaydığı diyaloglarla yaşamıştır.

Fogazzaro Silla gibi duygularına yenik düşerek sevdiği kadının ellerinden ölüme gitmemiştir. O duyguların zamanla külleneceğini ve bu şekilde kontrol altında tutulmalarının daha kolay olacağını düşünüyordu. Bu nedenle Fogazzaro'nun gençlik yıllarını yansıttığı "Malombra" adlı yapıt onun duygularının en hararetli olduğu dönemine karşılık geliyor. Adeta kendi hayatına ilişkin duygu ve düşüncelerini Silla karakteri üzerinden okuyucuya yansıtıyor. Bir çok kişinin sakin, duygu ve düşüncelerinde her

zaman ölçülü olduğunu düşündüğü Fogazzaro'nun Silla ile özdeşleşmesi sayesinde, gerçekte daha tutkulu bir kişilğe sahip olduğunu anlamak kolaylaşıyor.

Fogazzaro ile benzerlikler yalnızca Silla'da mevcut değil. Marina karakteri de incelendiğinde Fogazzaro'nun farklı bir yönünün gerçekte Marina karakterine yansıdığını anlamak mümkün oluyor:

“Malombra” adlı kitabı yazma fikri henüz oluşmamışken bile, Marina benim aklımı çelmişti sanki. Ona hayran ve aşkımdım. Onun da bana aşık olmasını düşünüyordum. O benim için eşi benzeri olmayan, gurur ve tarif edilemez zevk ve hazla dolu olan, kadındı. O kadın ilk gençlik yıllarımda tutkuyla aradığım iyilik, heyecan, yetenek ve gururu bünyesinde barındıran gizemli kadındı. Aşkla ilgili okuduğum her şey Marina'nın onu gerçekten seven bir erkeğe sunabilecekleri karşısında sönük kalıyordu (akt. Scotti, 1982:85).

Fogazzaro İtalyan Edebiyatında 12 ve 13. yüzyıllarda yaygın biçimde işlenen bir konuya değiniyor. O dönem İtalyan edebiyatında, Dante'de olduğu üzere, kadın seven erkeği Tanrıya yücelten ve onu soylu kılan bir varlık olarak kabul görüyordu. Fogazzaro'nun Marina'yı iyilik-güzellik ve arındırıcı bir unsur olarak nitelemesi bu etkinin bir sonucudur. Ancak Dante'nin Beatrice'sinden farklı olarak Marina'nın farklı ruh halleri de okuyucunun bilgisine sunuluyor (Karasubaşı, 2011:145-153).

Marina'nın kişiliği üzerindeki mistisizm etkisinin bir benzerini Fogazzaro'nun yaşamında da görmek mümkündür. Fogazzaro'nun, özellikle gençlik yıllarında Vicenza yakınlarındaki Valsolda adlı yerde yaşadıkları buna bir örnek olarak kabul edilebilir:

Gün batımında Oria Mezarlığı yakınlarında çimlerin üzerine oturmıştım. Dingin mavi gölü, batmakta olan güneşin kızıl rengiyle kırmızıya boyanmış karşı yakadaki dağlara bakıyordum. Birden irkildim, aklıma, kasabamda hatta beni çevreleyen her şeyde, beni anlayan ve beni seven bir Ruhun bir Varlığın varlığı geliyordu. Onun varlığını, kuşkuya yer bırakmayacak kadar, derin ve gerçek biçimde hissediyordum (akt. Scotti, 1982:84).

Fogazzaro'nun yaşadığı bu mistik durum Marina'nın Cecilia'ya ait olan eldiven ve saç tutamını bulduktan sonra yaşadığı durumla özdeştir. Her ikisi de görünmeyen, herkesçe hissedilmeyen doğüstü bir varlığı hissetmişti. Bu ve buna benzer yaşadığı bir çok olay Fogazzaro'nun şiire ve dine eğilmesine

neden olmuştur. Şiir her ne kadar hayatının her anında var olduysa da, din duygusu zaman zaman Fogazzaro'nun ikilemde kalmasına, hatta kafasının karışmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra Hristiyanlığın egemen olduğu bir sistemde eğitim görmüş birinin bu gibi dini ve mistik düşüncelerden etkilenmemiş olması, dönemin özellikleri de dikkate alındığına, çok olası görünmüyor.

Ruhsal ve kutsal olan Fogazzaro'nun bütün yapıtlarında yer tutmuştur:

Ben ruhsallığa ve kutsallığa çocukluğumdan beri bağlıyım ve bu doğrultuda mistisizme de ilgim hep vardı. Bunun izlerinin yayımladığım tüm yapıtlarıma yansıdığını söylemek, sanırım, yanlış olmaz (akt. Croce, 1942:87).

Ancak yaşamının bazı dönemlerinde Hristiyanlık öğretilerinden uzaklaşan Fogazzaro Doğu Mistisizmine yönelmiştir. Bu dönemin bir sonucu olarak “Malombra” adlı yapıtı kaleme almış ve öteki dünyayla, başka bir ruhun varlığıyla temas halinde olan Marina'yı yaratmıştır.

Doğu Mistisizmi'nin etkisiyle ortaya çıkan Marina'nın yanında Hristiyanlığı simgeleyen Edith adında bir kadın da “Malombra”da yerini almıştır. Edith doğruyu, akli ve Tanrı'ya giden yolu simgelemektedir. Edith de Dante'nin Beatrice'si gibi insanoğlunu, gün be gün, doğruya sevk eden bir varlıktır. Fogazzaro'nun Hristiyanlık ve Mistik düşünceyle ikiye bölünen zihninin ürünlerini, “Malombra” da olduğu üzere, yapıtlarında görmek mümkündür.

Marina'nın yanı sıra Edith'in varlığı Fogazzaro'nun zihninde ve inanç dünyasında yaşadığı bölünmeyi, parçalanmışlığı “Malombra” adlı yapıtı kaleme aldığı dönemde aşlığının göstergesidir.

Fogazzaro “Malombra” adlı yapıtının ‘Kırmızı ve Siyah Yelpeze’ adlı bölümünde üzüntü ile tebessümü, melankoliyle düşü, kutsallığa olan hayranlıkla insani olanın gözlemini bir arada sunmayı başararak kendi iç dünyasını dolaylı, ancak gizlemeden, aktarmaya çalışmıştır.

“Malombra”da kullanılan karakterler, daha önce belirtildiği üzere, Fogazzaro'nun salt düş dünyasının ürünleri değildir:

Benim yaptığım yalnızca gözlemlemek. Hayatımın büyük bir bölümünde karşıma çok farklı özellikler taşıyan insanların çıkmış olması benim şansım mı bahtsızlığım mı bilemem, ama onlardan esin aldığımı söylemek yerinde olur (Minime “Malombra”nın 1888 yılında Fransa'da basılan ön sözü).

Marina Malombra karakteri Antonio Fogazzaro'nun en büyük başarısı ve modernliğidir. Marina aracılığıyla dönemin kadınının temel sorunları hakkında bilgi sahibi olunuyor. Gelişmekte olan bir toplumda kadın, Edith karakteri sayesinde, her ne kadar meleksi saf/temiz olarak düşünülse de, gerçekte kadın, sorunları olabilen, duygu ve düşünce gelgitleri içerisinde ayakta kalmaya çalışan, kalbiyle aklı arasındaki tezatlar nedeniyle bir türlü huzura kavuşamayan insancıl ve gerçek bir varlık olarak betimlenmektedir.

“Malombra” adlı yapıt kökenini ‘Gerçekçilikten’ alsa da, insan ruhunu analitik olarak incelemesi sayesinde okuyucuya yaklaşabilmiş ve ona daha fazla hitap edebilmiştir.

Madam Bovary ve Anna Karenina gibi figürlerle birlikte Marina romanda kadın figürünün egemenliğini ve zihninde var olan düşünceleri eyleme geçirme açısından önem taşımaktadır. Her ne kadar hüznü bir sonla bitiyor olsa da, Marina, kadının sorunlara rağmen hayatta istediğini yapabileceğinin göstergesidir.

“Malombra” yalnızca dönemin kadın figürü ile birlikte toplumu oluşturan diğer bireylerin yansıması değildir, aynı zamanda “Dekadentizm” ve daha sonraki dönemlerde ivme kazanacak olan “Sembolizmin” de habercisi olarak roman dünyasında kabul görmektedir.

KAYNAKÇA

FOGAZZARO, Antonio, “Malombra”, Arnoldo Mondadori Editore, Milano, 1965

FOGAZZARO, Antonio, “Malombra”, Arnoldo Mondadori Editore, Milano, 1994.

FOGAZZARO, Antonio, “Piccolo Mondo Antico”, Fabbri Editore, Milano, 1982.

FOGAZZARO, Antonio, “Minime di Fogazzaro, Preface’ Scritta per il *Figaro* chenel 1898 pubblicò il romanzo in francese.

SCOTTI,Gallarati Tommaso, “La vita di Antonio Fogazzaro: Dalle memorie e dai caregginediti”, Arnoldo Mondadori Editore, Milano, 1982.

KARASUBAŞI, İlhan, “Sicilya Sanat Şiirinden Boccaccio’ya Kadın Kavramı”, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Yıl 2011, Sayı 52, 145-153.

